

aliquo modo dissimiles, et inæqualis perfectionis. Hinc vero nullum argumentum ad rem, de qua agimus, sumi potest. Tum quia hoc est singulare in anima rationali propter eminentem perfectionem ejus, et quia subsistens est; unde etiam habet quod possit tota informare totum, et tota singulas partes, itemque ut possit tota informare majus et minus corpus extensive, sine additione ipsi facta, nisi tantum quoad unionem, quod nulli alii formæ convenit. Tum etiam quia, licet hæc anima inæqualiter informet diversas partes, tamen singulas informat quantum potest, juxta illarum dispositionem, nec respectu illarum potest illa unio esse magis vel minus perfecta; ex quo, si proportionale fiat argumentum, potius confirmatur quod intendimus.

24. Aliud vero exemplum de quantitate multo minus est ad rem; nam eadem quantitas, si in ejus entitate nulla fiat additio vel diminutio, non potest aut diversam unionem habere ad materiam, aut majorem vel minorem effectum formalem ei conferre; semper enim æque extendit partes materiæ in ordine ad se; extensio autem in ordine ad locum non est formalis effectus quantitatis, sed præsentia localis, supposita tali raritate vel densitate; et unaquæque ex his formis seu affectionibus semper habet in subjecto totum effectum formalem quem habere potest ratione suæ entitatis. Unde tandem confirmari potest hic discursus ratione facta in superiori, quia, licet daremus in unione ejusdem qualitatis indivisibilis esse latitudinem, nihilominus qualitas semper uniretur subjecto perfectissime, et quantum posset, præsertim si ex parte subjecti nulla esset indispositio vel repugnantia, quod tamen constat non ita fieri; ergo signum est non consistere intensionem in sola latitudine unionis.

25. Tertio ac præcipue argumentari possumus ad hominem contra hanc expositionem; quia si unio formæ, quæ intenditur, habet in se latitudinem intensivam, aut illa latitudo consistit in hoc, quod illa unio constat ex partibus in re distinctis, quarum una additur præexistenti cum fit intensio, et ex utraque simul consurgit quædam major unio, a qua denominatur forma magis radicata et intensa, vel in ipsa etiam unione nulla est talium partium distinctio, aut realis additio. Hoc posterius dici non potest, primo, quia hoc est asserere illam unionem esse indivisibilem, quia non constat ex partibus in re distinctis. Ex quo aperte sequitur, talem unio-

nem necessario fieri simul totam, quia quod indivisibile est, non potest paulatim fieri; quia hoc est fieri per partes, quod repugnat rei indivisibili. Tertio, quia, si neque in entitate formæ, tam essentiæ quam existentia, aliqua fit additio, neque etiam in ipsa unione, ergo in nulla re vel modo talis formæ fit augmentum, quia augmentum reale sine additione in aliqua re, vel modo reali, nec mente concipi potest. In hujusmodi autem forma tantum est entitas, aut unio ejus; si ergo in neutro horum fit additio, in nulla re vel modo reali fit additio; ergo nullum fit reale augmentum. Et confirmatur, nam ipsa forma dicebatur juxta hanc sententiam non augeri in seipsa ratione sui, sed ratione unionis, quia entitas formæ est indivisibilis, et ei ut sic nihil additur; si ergo etiam unio est indivisibilis, et ei ut sic nihil additur, non poterit ipsa perfici ratione sui, sed ratione alterius. Quid ergo est illud? Est sane inexplicabile; et quomodocumque explicetur, aut fingatur, de illo rursus interrogabo, an sit aliquid indivisibile, vel latitudinem habens, et additionem recipiens; quodcumque enim horum asseratur, simili proportionem eodemque dilemmate refutabitur. Hæc igitur pars manifeste est impossibilis, consequenter procedendo juxta illam sententiam.

26. At vero, si unio ipsa latitudinem habet, eique fit additio partium unionis, procedunt contra hanc sententiam omnia argumenta quibus auctores hujus primæ opinionis probant non posse dari latitudinem et additionem partium in ipsa forma, ita ut necessario dicendum sit, vel illa argumenta esse inefficacia, vel illam sententiam, quantum ad id quod admittit de augmento unionis, esse falsam. Antecedens patet, nam similiter inquiri an illa partes unionis sint ejusdem rationis, vel diversæ. Si diversæ, quomodo componunt unam unionem? Si ejusdem, quomodo sunt simul in eodem subjecto? Quidquid responderint, facile applicari potest ad similes interrogationes circa gradus formæ. Et simili modo procedi poterit in cæteris argumentis seu rationibus. Sufficit enim id explicasse in illo dilemmate, quod est quasi basis et fundamentum illius opinionis. Et confirmatur tandem, nam si in ipsa unione intelligitur latitudo, et partium additio, quid causæ est, quod in entitate formæ tam impossibilis videatur?

Tertia explicatio prædictæ sententiæ improbat.

27. Tertia et ultima expositio illius sententiæ est, qualitatem solum intendi quasi per accidens per abjectionem contrarii, vel aliarum dispositionum repugnantium tali qualitati. Quæ sententia insinuat ab Ægid., dict. Quodlib. 2, q. 14, et 1 de Generatione, quæst. 18 et 15. Hæc vero opinio duplicem potest habere sensum. Primus est, quod ipsa remotio contrariæ qualitatis vel dispositionis impediens sit necessaria conditio, ut forma, quæ intenditur, magis actuet et informet subjectum, quanquam in se perfectior non fiat. Et hunc sensum videtur Ægidius intendere; nihil tamen continet diversum a præcedente, nam illa ablatio impedimenti, quod interdum præest in subjecto, sine dubio est necessaria ad intensionem formæ, et secundum rationem præcedit in genere causæ materialis: subsequitur tamen ex ipsa intensione formæ in genere causæ formalis; unde manifestum est, formaliter ac per se non consistere intensionem formæ juxta hanc sententiam in ipsa abjectione contrarii, et ideo explicandum illi superest in quo consistat, aut quæ sit illa major actio subjecti, et an augeatur per additionem in ipsa unione, et redeunt omnes discursus facti contra præcedentes sententias. Eo vel maxime quod non est in universum verum, in intensione formæ abjici contrarium, aut dispositionem repugnantem a subjecto, ut jam dicemus.

28. Alius ergo sensus illius sententiæ est, intensionem formaliter ac præcise consistere in abjectione contrarii vel impedimentorum. Quo fit ut juxta hanc sententiam non sit verum et reale augmentum formæ aut effectus formalis ejus, sed solum quasi per accidens, vel quantum ad ablationem impedimenti, vel secundum apparentiam et quoad nos; quia ablatio impedimenti illa res perfectius agit aut movet, et ideo a nobis perfectior censeatur. Et hoc est primum absurdum, quod ex illa sententia sequitur. Sequela patet, quia formæ et unioni ejus nihil positivum additur; ergo positive non crescit; ergo solum superesse potest aut remotio impedimentorum, aut apparentia quædam. Falsitas autem consequentis juxta principia fidei est certissima, et in philosophia clarissima. Primum patet, quia erroneum est dicere, fidem, charitatem et gratiam non augeri in nobis vere ac realiter, aut illud augmentum positum esse in

sola abjectione contrarii; quia gratiæ vel charitati nihil est proprie contrarium nisi peccatum, nec fidei, nisi infidelitas; quæ contraria omnino abjiciuntur per minimam gratiam vel fidem, respective loquendo, et postea possunt illæ qualitates per se augeri ac perfici. Et in Beatis lumina gloriæ, aut visiones inæquales sunt, licet in abjectione contrariorum non sit inter Beatos propria et formalis inæqualitas. Secundum patet, quia videntur aperte contra sensum negare, lumen per se ac directe perfici in aere, dum magis illuminatur, et idem est in actibus animæ nostræ dum majori conatu amamus aut intendimus. Unde etiam sumitur ratio, nam major vel minor intensio non solum provenit ex materiali dispositione recipientis, sed etiam ex parte agentis: si naturale sit, quia est fortius aut debilius, vel quia magis vel minus distat; si liberum, quia voluntarie magis vel minus exercet virtutem suam.

29. Et hinc ulterius evidenter concludi potest variis modis, intensionem non consistere in abjectione contrariorum vel repugnantium dispositionum. Primo, quia in subjecto omnino non repugnante vel æque disposito potest aliqua forma esse magis vel minus intensa ratione agentis, ut exemplis et ratione ostensum est. Secundo, quia expulsio contrariæ vel repugnantis dispositionis fit per eandem actionem, per quam intenditur forma; ignis enim non remittit frigus nisi intendendo calorem, et sic de aliis; ergo illa actio præter abjectionem contrarii habet priorem terminum positivum, quia, ut sæpe dictum est, positiva actio non tendit per se primo ad non esse; ergo ille terminus non est nisi positiva perfectio formæ quæ intenditur, in qua per se et formaliter consistit intensio; quis enim alius terminus ibi excogitari potest? Nam si quis dicat esse aliquam aliam positivam dispositionem subjecti, ratione cujus alia forma magis actuat subjectum, illud est plane falsum, quia ad qualitatem, quæ intenditur, non semper requiritur alia dispositio; alioqui in infinitum procederetur. Et deinde non explicatur difficultas, quia de illamet dispositione quærendum restat, quomodo augeatur, cum possit esse major et minor; et de altera etiam qualitate, ad quam disponit, restat declarandum quomodo magis actuet, si ipsa est indivisibilis, et necessario recurrendum erit ad aliquem ex modis jam impugnatis. Tertio, quia supra ostensum est contraria in esse remisso posse

simul esse in eodem subjecto; ergo, si forma remissa in se est æque perfecta ac intensa quoad entitatem et unionem, cum duo contraria sint simul, utrumque habet totam suam perfectionem positivam; ergo et sunt simul in summo, et unum non potest esse remissum ob introductionem alterius, neque aliud intensum ob alterius abjectionem. Est enim hic circulus plane impossibilis, quia si forma in se non intenditur, etiam in se non remittitur; ergo quamdiu contrarium manet, nihil illius abjicitur; ergo neque aliud contrarium intenditur; et e converso potest idem argumentum fieri de remissione formæ.

Secunda sententia de latitudine qualitatis intensibilis proponitur.

30. Quoniam ergo nullus probabilis modus relinqui videtur, quo qualitas indivisibilis possit in eodem subjecto realiter augeri, ideo est secunda principalis sententia, quæ affirmat qualitatem intensibilem esse divisibilem et compositam ex diversis partibus ipsius formæ, quæ eandem partem subjecti, vel idem indivisibile subjectum informant. Et in hac compositione existimant sic opinantes consistere latitudinem intensivam formæ. Addunt deinde, has partes formæ, omnino esse ejusdem rationis, nec magis differre inter se quoad suas partiales entitates, quam duas partes ejusdem formæ existentes in duabus partibus subjecti; totumque discrimen earum positum esse in unione ad subjectum; nam quando sunt in diversis partibus subjecti, augent qualitatem extensive; quando vero sunt in eodem subjecto, augent intensive. Neque reputant inconveniens, quod duæ partes qualitatis numero distinctæ, inter se tamen unitæ, insint eidem parti subjecti, quia non accipiunt formaliter individuationem a subjecto, sed ex suis entitatibus habentibus habitudines ad tale subjectum, quæ habitudines possunt esse numero differentes, etiamsi terminus earum idem sit. Ex eo vero quod illæ partes non sunt divisæ, sed unitæ, et componentes unam perfectam qualitatem, possunt simul esse in eadem parte subjecti; et id non est superfluum, sed ad majorem perfectionem, tum subjecti, tum ipsius qualitatis pertinens. Denique, has partes qualitatis vocat hæc sententia gradus ejus; et ideo dicitur communiter juxta hanc sententiam, intensionem fieri per additionem gradus ad gradum. Hæc sententia sic explicata, est multorum Theologo-

rum, in 1, dist. 17; Albert., art. 10; Bonavent., in 2 part. dist., a. 1, q. 1, ad 2; Richard., art. 2, q. 2; Scoti, quæst. 3; Ockham, q. 6; Gabr., Gregorii, et aliorum ibi; Marsilii, in 2, q. 1, a. 1, supposit. 8; Niph., in 8 Metaph., a disputatione 5 usque ad finem, præsertim in 6 et 11; Anton. Andr., 8 Metaph., q. 6; Tolet., 1 de Generatione, c. 3, q. 4. Fundamentum vero hujus sententiæ, impugnando præcedentem, et explicando illam, propositum est, nimirum, quia in hoc genere compositionis nulla est repugnantia, et alioqui est necessaria ad salvandam veram intensionem et inæqualitatem perfectionis, quæ in eadem forma intensa vel remissa reperitur.

Quæ difficultas in secunda sententia.

31. In hac vero sententia unum est mihi difficile, nimirum, quod ponit hanc latitudinem qualitatis intensibilis omnino uniformem, et constantem ex partibus ejusdem rationis cum partibus extensionis, ut explicatum est. Nam ex hoc sequitur, si duo calores ut unum existentes in duobus subjectis, in eodem, et in eadem parte ponantur, consurgere ex illis unum calorem intensiorem, nempe ut duo, quod dicti auctores facile concedent. Videntur autem inde multa sequi incommoda. Primum, quod hoc augmentum intensivum æque accidentarium sit formæ ac extensivum, quia accidentarium est qualitati, quod partes ejus in eadem vel in diversis partibus subjecti recipiantur; non ergo fit perfectior qualitas per intensionem, magis quam per extensionem.

32. Secundo, quia sequitur hujusmodi augmentum posse procedere in infinitum, æque ac augmentum extensivum; consequens autem est præter naturam rerum, quantum ex physicarum qualitatum experientia colligi potest. Sequela vero patet, quia ejusdem rationis est compositio et unio duorum graduum caloris in diversis partibus subjecti, et in eadem; ergo diversitas in subjecto non obstat quominus compositio et unio graduum æque possit in eadem parte subjecti in infinitum procedere, ac in diversis. Quin potius facilius poterit fieri in eadem parte, quia tunc neque multiplicatio subjecti necessaria est. Et confirmatur ac declaratur, quia non magis repugnat quartum gradum uniri quinto, quam tertium quarto, et idem est de quolibet gradu respectu ulterioris. Dicitur forte, hoc argumento recte probari ex parte quali-

atis non esse repugnantiam, esse tamen posse ex limitata capacitate subjecti, quæ usque ad tot gradus extenditur, et non ad plures. Sed certe, si gradus illi ejusdem omnino rationis sunt, et ex parte illorum non repugnat esse simul in quocunque numero, non est cur repugnet ex parte subjecti, quia ipsum de se indifferens est, et capax singulorum, et multorum simul, et alioqui illi non occupant locum (ut ita dicam) neque habent effectus repugnantes inter se; cur ergo illa capacitas dicetur limitata, et non potius ex se infinita negative et potentialiter, seu passive?

33. Tertio sequitur ex dicta sententia, calorem, verbi gratia, ut unum, sicut potest facere plures calores ut unum in diversis subjectis, ita in uno et eodem posse; et consequenter non solum posse facere æqualem calorem, sed etiam intensiorem se. Sequela patet, quia illi calores sunt ejusdem omnino rationis, et diversitas subjectorum accidentaria est agendi, dummodo in uno et eodem sit capacitas. Dices, non sufficere capacitatem sine privatione et dissimilitudine passi ad agens. Postquam vero calidum et unum fecit unum gradum caloris in passo, jam illud est simile agenti, et non habet privationem talis caloris, et ideo pati non potest ab illo agente. Sed hoc non satisfacit, quia passum illud habet privationem alterius gradus, alias a nullo agente posset illum recipere; ergo ex hac parte non impeditur actio. Dissimilitudo autem inter agens et patiens, ideo necessaria est, quia si passum habet totam formam similem formæ agentis, non potest aliam omnino similem recipere; si autem hoc posset, nulla esset ratio aut fundamentum cur illa conditio esset necessaria. Ergo in præsentia, si idem subjectum est capax plurium graduum caloris omnino similium, etiamsi unum habeat, et in illo jam sit simile agenti, non est cur illa similitudo ulteriorem actionem impediatur; nam quatenus alio simili gradu caret, est sufficienter dissimile, ut illum possit recipere. Atque ita fit ut calidum ut unum possit efficere calorem ut duo, et consequenter ut octo, si aliunde non sit major resistentia passi. Fit etiam consequenter ut duo calida ut unum possint se invicem augere in calore, etiam usque ad ignitionem, quæ consequitur ad calorem ut octo. Imo etiam sequitur, quod idem calor ut unum possit ex vi solius caloris se intendere usque ad duos et tres, et quoscunque gradus, ut

patet applicando argumentum factum. Nam quod suppositum aut pars ejus agat in se, non erit impedimentum, si aliunde supponitur (ut revera illa sententia supponit) idem subjectum secundum idem posse simul esse in actu formali respectu unius gradus et in potentia etiam formali ad alium gradum omnino similem.

34. Quarto sequitur ex illa sententia, in remissione qualitatis nullum gradum designari posse, qui ex natura rei primo abjiciatur ex vi introductionis primi gradus contrariæ qualitatis; consequens est inconveniens; ergo. Sequela probatur, quia omnes gradus illius qualitatis sunt inter se omnino similes, et æque etiam inter se uniti; ergo nulla potest naturalis ratio assignari, cur unus gradus prius abjiciatur quam alius. Dicitur forte illum ex natura rei prius expelli, qui ultimo acquisitus est, quia ordo resolutionis est contrarius ordini generationis. Sed hoc non satisfacit, tum quia illud est per accidens, quando ex ordine generationis non consurgit in re specialis ordo partium, qui postulet oppositum ordinem in resolutione; tum etiam quia non semper necesse est ut intensa forma illo ordine sit facta; interdum enim lumen intensum in instanti fit. Falsitas autem consequentis probatur, quia alias nunquam remissio formæ posset inchoari, quia nulla est ratio cur potius expellatur unus gradus quam alius; unde vel nullus excludetur, vel omnes simul. Dici potest, in hujusmodi eventibus determinari per primam causam quid potius agendum sit, vel expellendum, quam aliud. Sed hæc responsio non impedit quominus verum sit, ex natura graduum formæ non posse reddi rationem, cur unus prius expellatur quam alius; ad determinationem autem primæ causæ recurrendum non est, nisi evidens necessitas vel defectus causarum coegerit, quod in præsentia non occurrit. Adde quod, si intensio solum est collectio et unio graduum omnino similium, omnes et singuli eorum habebunt eandem oppositionem formalem cum quolibet gradu alterius qualitatis, et ideo, si in subjecto, quod erat frigidum ut octo, introducatur unus gradus caloris, vel expellentur omnes gradus frigoris, vel nullus. Quia cum omnes gradus frigoris sint omnino similes, si unus gradus caloris formaliter repugnat cum aliquo gradu frigiditatis, cum quolibet habebit eandem repugnantiam; vel si cum uno compati potest, etiam cum omnibus simul, quia collectio omnium non inducit

specialem repugnantiam, vel incapacitatem in subjecto. Præsertim cum etiam ostensum sit, ex illa sententia sequi talem capacitatem ex se non limitari ad certum numerum graduum, si gradus illi sunt omnino similes, et solum quasi per accidens coacervantur. Igitur juxta hanc sententiam non satis explicatur latitudo qualitatis intensibilis.

Vera sententia, et quæstionis resolutio.

35. *Qualitas intensibilis non est indivisibilis in sua entitate.* — Inter has ergo sententias mediam quamdam viam amplectendam censeo. Primum enim dicendum est, qualitatem intensibilem non esse in entitate sua indivisibilem, sed habere aliquam latitudinem partium, ratione cujus potest interdum secundum se totam inesse subjecto, interdum secundum partem majorem vel minorem; et quia talis qualitas naturaliter non est in rerum natura, nisi etiam insit, ideo talis est etiam illa entitas, ut aliquando possit tota esse in rerum natura, aliquando vero secundum partem, et inde provenit ut possit esse intensior et remissior, et ut possit magis et minus afficere subjectum. Hanc assertionem videntur mihi convincere et demonstrare omnia, quæ circa primam sententiam adducta sunt, quia sine hujusmodi latitudine et divisibilitate, non potest intelligi quomodo eadem indivisibilis forma inherens, magis vel minus afficiat subjectum. Nec enim potest intelligi, quod ipsa in se major vel minor entitas sit, nec quod majorem vel minorem unionem habeat ad subjectum; nec præter illa duo aliquid aliud positivum et reale reperitur in tali forma, ratione cujus possit vel terminare novam actionem realem, vel majorem aut minorem effectum formalem subjecto conferre. Quæ omnia in discursibus superius factis satis declarata et probata sunt.

36. Et ex hac conclusione sequitur, formas intensam et remissam non tantum distingui in modo actualiter afficiendi subjectum, sed etiam in entitate, per quam sunt aptæ afficere subjectum. Imo ideo possunt habere modum afficiendi magis vel minus perfectum, quia possunt in entitate sua habere majorem vel minorem perfectionem seu integritatem; nam quantum habent de entitate, tantum habent de aptitudine ad afficiendum subjectum, et quantum habent de aptitudine, tantum habent (naturaliter loquendo) de actuali affectione subjecti, quia talis forma tantum inest, quantum est, et

quantum inesse potest. Quocirca, si duo calores, ut unum et ut octo, divina virtute separarentur, et conservarentur extra subjectum, non essent in entitate et perfectione æquales, quia unus haberet totam entitatem sibi debitam, alius vere minime; et semper alter illorum est talis, ut si iterum uniatur subjecto, necessario reddat illud calidum ut octo; alius vero, quantumcunque uniatur, nunquam potest causare illum effectum, sed tantum ut unum.

37. *Calor separatus an posset intendi.* — Dices: ergo calor ut unus separatus a subjecto posset intendi, et fieri calor ut octo; quod videtur impossibile, quia sine ordine ad subjectum non potest intelligi intensio. Unde interdum solet D. Thom. dicere, quod si forma est separata, necessario habet totam perfectionem speciei, ut 4 part., q. 54, art. 1 et 2, et sæpe alias. Respondeo distinguendo sequelam, de actione agentis naturalis, aut per virtutem Dei. Priori enim modo non potest separatum accidens intendi ab agente naturali, quia nihil potest ei addi quod de potentia subjecti educatur, cum supponatur tale accidens esse extra subjectum; agens autem naturale nihil agere potest nisi per educationem de potentia subjecti. At vero per divinam potentiam augeri potest illa entitas, et perfici in entitate sua secundum latitudinem intensibilem ejus, quo sensu potest illa actio vocari intensio, non prout hæc vox significat mutationem ex subjecto, sed prout significat effectum aliquorum graduum qualitatis intensibilis. Hæc enim perfectio fieri potest per modum creationis; ergo potest fieri a Deo. Antecedens patet, quia sicut Deus potest conservare actu accidens sine subjecto, ita et efficere; illa autem effectio est ex nihilo, et ideo est creatio quædam. Item, sicut potest efficere simul extra subjectum totum accidens, ita etiam potest illud efficere per partes, si divisibile sit, et ita posset Deus successive augere secundum extensionem lineam vel superficiem separatam; ergo eadem ratione posset augere in perfectione intensiva calorem separatum. Qui ergo dicunt intensionem non posse fieri extra subjectum, intelligere id debent, ut verum dicant, de naturali intensione, quæ per mutationem naturalem fit. Similiter cum dicitur, in forma separata a subjecto non posse esse latitudinem intensionis, intelligendum est de forma quæ natura sua est separata, quæ proinde non solum est extra subjectum, sed etiam

caret aptitudine et ordine ad subjectum; nam talis forma jam non erit accidens, sed substantia, quæ intensibilis non est, ut sectione sequente dicam.

38. *An unus calor sit magis calor quam alius.* — Sed urgebis, nam sequitur non solum unum calidum esse magis calidum quam aliud, sed etiam unum calorem esse magis calorem quam alium; quia non solum ipsum subjectum magis afficitur, sed etiam ipse calor magis habet de entitate caloris. Consequens autem est contra Aristotelem, in Prædicam., c. de Qualit., ubi significat, concreta suscipere magis et minus, non abstracta. Respondeo: quod ad rem spectat, verum est ipsam formam caloris esse magis et minus perfectam et integram in sua entitate; quod si hoc tantum significetur illis verbis, concedo sequelam; neque Aristoteles potuit contrarium docere. Quod vero attinet ad formam locutionis, magis admittitur illa locutio in concretis quam in abstractis, vel propter id quod supra dicebamus, nempe, formam separatam non posse naturaliter augeri, et quia in abstracto significatur ut per se stans, ideo ut sic non dicitur suscipere magis et minus, de ipso vero concreto id dicitur, quia magis vel minus participat formam. Vel certe illa locutio negatur in abstractis, quia significari videtur magis et minus in ipsa differentia constitutiva caloris, atque adeo in essentiali ratione caloris, in qua tamen non est latitudo, sed in integritate caloris, ut supra diximus, et ideo nullus dicitur magis calor quam alius, sed major et perfectior; sicut linea non dicitur magis linea, sed major. At vero calidum dicitur magis calidum, quia solum significatur excessus in participatione formæ constituentis calidum, et ita solum indicatur excessus accidentaliter, non essentialiter.

39. Secundo dicendum est, latitudinem entitativam qualitatis intensibilis non esse meram coacervationem plurium graduum ejusdem qualitatis omnino similium, sed esse quamdam compositionem per se talium partium seu graduum, quorum unus natura sua supponit alium; ratione cujus subordinationis unus dicitur primus, et alius secundus, tertius, etc., ita ut primus et secundus non solum distinguantur sicut duo primi gradus existentes in diversis partibus subjecti, sed etiam quia sunt natura sua primus et secundus, et sic de cæteris. Priorem partem negativam hujus assertionis probant sufficien-

ter rationes quas confecimus contra secundam sententiam; quamvis enim aliquæ earum possint aliqua ratione eludi, non tamen sufficienter solvi, et omnes simul satis ostendunt, illum modum intensionis per solam aggregationem non esse sufficientem ad salvanda omnia quæ de his qualitibus, et de earum efficientia et virtute experimur. Deinde hanc etiam partem non parum confirmat fundamentum primæ sententiæ de distinctione numerica graduum omnino similium in eadem parte subjecti. Quia, ut supra late tractatum est, disp. 5, accidentia solo numero distincta, et omnino similia in effectu individuali, non possunt in eodem subjecto multiplicari. Rationes autem ibi factæ æque probant, sive illa accidentia sint totalia, sive partialia. Et sane si talia accidentia congregari possent in eodem subjecto, in quocumque numero multiplicari possent, neque posset firma aliqua ratione definiri terminus talis aggregationis.

40. Posterior vero pars affirmativa hujus assertionis sequitur ex præcedentibus. Primo a sufficienti partium enumeratione, quia, seclusis aliis modis, non videtur excogitari posse alius, quo possit natura talis entitatis et latitudinis declarari. Secundo, quia hoc modo salvatur divisibilitas, et vera additio realis, et augmentum possibile in tali entitate; salvatur etiam unitas et compositio per se in tali qualitate, et aliunde non apparet repugnantia in tali modo entitatis et unitatis; ergo ita sentiendum est de hujusmodi latitudine. Antecedens quoad duas primas partes notum est ex dictis; quoad ultimam vero patet, quia hoc modo facillime solvuntur difficultates tactæ in utraque sententia. Nam concedimus hujusmodi formam non esse indivisibilem in sua entitate et unione, sed in utraque recipere realem additionem et augmentum; quia hoc convincunt difficultates tactæ contra primam opinionem

Satisfit rationibus in contrarium adductis.

41. Facile autem solvimus fundamentum ejus, quatenus contra hanc partem procedit, quia illi gradus partiales licet sint ejusdem rationis essentialis in sua entitate individuali et partiali, non sunt omnino similes, saltem quoad hoc, quod respiciunt subjectum cum certo ordine inter se, ita ut primus natura sua supponatur ad secundum, et secundus natura sua non sit aptus inherere subjecto, nisi ut jam affecto et disposito per primum

gradum, quæ diversitas satis est ut possint circa idem subjectum versari, etiamsi suo partiali modo solo numero distinguantur. Alias vero rationes confirmantes illam sententiam nos facile admittimus, quia non probant talem formam esse indivisibilem, sed esse per se unam, et requirere latitudinem et compositionem magis per se, quam sit per solam congregationem graduum omnino similibus. Id ipsum magis confirmant argumenta objecta contra secundam sententiam.

42. Illa vero, quibus ipsa nititur, solum probant qualitatem intensibilem non esse indivisibilem. Ex quo videntur auctores illius opinionis immediate intulisse compositionem per illam meram aggregationem, ac si in qualitate non esset possibilis alius modus compositionis magis per se quam sit ille, quod tamen ab illis probatum non est. Neque mihi occurrit aliqua ratio, quæ vel apparenter ostendat esse impossibile illam latitudinem qualitatis cum quodam ordine per se, et a natura definito inter partes ejus. Sicut in animali vel planta est ordo per se inter partes heterogeneas formæ ejus, quamvis in illa forma illa compositio sit extensiva, in qualitate vero, de qua agimus, sit intensiva; neque enim in exemplis querenda est omnimoda similitudo. Quod si fortasse quis sentiat, hanc nostram sententiam non esse contrariam præcedentibus, sed esse quamdam concordiam et legitimam interpretationem earum, non solum non contradicimus, sed etiam id maxime optamus. Et saltem existimo non esse alienam a mente aliquorum auctorum, quos pro illis sententiis citavimus, et præsertim D. Thomæ, de cujus mente plura dicemus sectione tertia.

SECTIO II.

An solæ qualitates intensibiles sint, et cur non omnibus id conveniat.

1. *Prima radix intensionis est in sola qualitate.*—Quoniam suscipere majus et minus assignatur proprietas qualitatis, explicandum a nobis est quomodo sit illi proprium: quod ex duobus, quæ in questione proposita sunt, pendet, scilicet, an illi soli, et an omni conveniat.

Quomodo sola qualitas intensionis sit capax.

2. *Motus velocitas an sit intensio.*—Imprimis ergo dicendum est, primam (ut ita dicam) radicem intensionis in sola qualitate inveniri.

Hanc assertionem sub hac forma propono, quia etiam de actione et passione dicit Aristoteles in Prædicamentis, suscipere magis et minus, tamen id non convenit actioni et passioni nisi ratione sui termini, quatenus in illo est latitudo intensionis. Unde neque in substantiali generatione, neque in augmentatione, ut ad quantitatem terminatur, est ille modus suscipiendi magis et minus, sed solum secundum additionem extensivam. Et idem est proportionaliter in locali motu, qui major aut minor dicitur propter extensionem ad majus vel minus spatium, vel per plures aut pauciores partes subjecti, non vero secundum intensionem. Dices: unus motus localis potest esse velocior alio, qui videtur quidam modus intensionis. Respondetur: velocitas motus non est proprie intensio, sed est veluti condensatio partium motus intra brevius tempus; unde illa conditio tam in motu extensivo quam in intensivo, et in remissione etiam inveniri potest. Itaque respectu actionis vel passionis seu motus, intensio solum habet locum ratione qualitatis intensibilis, ad quam tendit; ideoque latitudo intensiva dicitur esse per se primo, et tanquam in radice, in qualitate.

3. Sic ergo explicata conclusio probatur, quia qualitati ita convenit hæc latitudo, ut ratione sui, et non ratione alterius illi conveniat; alteri autem non ita convenit; ergo est hæc proprietas solius qualitatis. Major patet inductione in calore, lumine, amore, etc., quibus convenit talis latitudo, et non ratione alterius, nihil enim assignari potest ratione cujus eis conveniat. Dicit aliquis convenire ratione agentis inæqualiter applicati, vel ratione subjecti inæqualiter dispositi, ex Durando, in 4, dist. 17, quæst. 6, num. 6. Sed hoc non obstat, quia, ut idem Durandus subjicit, num. 7, utraque causa, tam efficiens quam materialis, supponit in forma intensibili talem naturam, quæ latitudinem in sua entitate habeat, et talem compositionem requirat ad sui integritatem. Et hoc modo dicimus qualitatem ex se habere talem naturam, et non ratione alterius, quamvis quoad existentiam redigatur in actum magis vel minus perfectum, ab agente inæquali, vel in virtute, vel in approximatione, vel in voluntate, si sit liberum; et subjecti etiam dispositio potest aliquando concurrere, licet non semper necessaria sit.

4. *Relatio ut suscipiat magis et minus.*—Minor probatur, quia res aliorum prædica-

mentoribus vel intensibilibus non sunt, vel non nisi ratione qualitatis. Quod patet inductione, nam substantia et quantitas non suscipiunt magis vel minus. Relatio vero licet dicatur aliquo modo suscipere magis et minus, non tamen ratione sui, sed ratione fundamenti, et non proprie secundum intensionem, sed secundum variationem, ut in disputatione sequenti, sectione ultima, declarabimus. De actione item et passione jam dictum est. De cæteris vero quatuor prædicamentis res est manifesta, vel quia censentur esse denominationes extrinsecæ, ut de habitu constat, et de aliis multi opinantur; vel quia si sint modi intrinseci, accommodantur ipsis rebus; ut duratio extensive quidem potest esse major et minor, vel etiam perfectione essentiali, non tamen proprie intensive, nisi fortasse quatenus ipsa res quæ existit, intensionem habet in se, et in sua existentia, a qua duratio non distinguitur ex natura rei, ut infra dicemus. In Ubi autem et situ, cum vel non sit in, vel non concipiuntur nisi ad modum quantitatis, intelligi quidem potest extensio, non tamen intensio.

Cur forma substantialis non sit capax intensionis.

5. *Ultima genera an recipiant intensionem.*—Sed difficultas est in reddenda ratione, cur substantia et quantitas non sint capaces hujus latitudinis; in reliquis enim inferioribus prædicamentis nulla est difficultatis ratio, ut ex dictis satis constat. De substantia vero ratio reddi potest, quia illa non est in subjecto; latitudo autem intensionis non potest intelligi, nisi in ordine ad subjectum, ut supra dicebamus; si enim sit extra subjectum, erit latitudo extensiva, non intensiva. Quæ ratio est quidem optima de materia prima, et de quacumque re subsistente ut sic. Tamen de formis substantialibus materialibus, quæ suo modo insunt materiæ, et de ejus potentia educuntur, non procedit illa ratio, nam eo modo quo sunt in materia, poterunt etiam magis radicari in illa, vel magis educi ex illa. Unde non defuerunt, qui dicerent formas substantiales elementorum esse intensibiles et remissibiles, ut supra tetigimus, disput. 15, sect. 10, n. 41, et seq., ex Commentat. et aliis.

6. Nihilominus tamen veritas est, hujusmodi formas non posse intendi et remitti; alioqui etiam effectus earum, seu composita ipsa reciperent magis et minus. Sicut enim est magis calidum, quod intensiorem habet

calorem, ita esset magis ignis, qui intensionem haberet formam ignis. Rationem autem hujus rei a priori reddere difficile est. Unde Durandus, supra id, solum probat a posteriori ex modo productionis harum formarum: nam forma intensibilis potest acquiri successivo motu; forma autem substantialis nunquam acquiritur hoc modo, sed indivisibiliter in eadem parte subjecti. Sed in hac ratione æque difficile videtur probare id, quod subsumitur, nempe formam substantialem semper indivisibiliter acquiri in eadem parte subjecti, quia nos non experimur introductionem formæ substantialis in seipsa, sed solum in accidentibus. Unde ex sola experientia non constat an forma ignis, verbi gratia, introducat partibiliter cum ipso calore, vel indivisibiliter et tota simul in consummatione caloris. Sed nihilominus ex dictis supra, disp. 15, sect. 1, potest satis probabiliter hoc persuaderi, quia experimur in calefactione aquæ, verbi gratia, etiamsi plures gradus caloris introducti sint, si tamen forma aquæ non est amissa, ablato extrinseco agente facillimo negotio calorem expelli, et aquam ad pristinum gradum se revocare; ergo signum est, neque formam substantialem aquæ fuisse remissam, neque formam substantialem ignis quoad aliquos gradus fuisse introductam. Alioqui illa non posset seipsam iterum intendere; et hæc sæpe superaret, et per se ipsam, et quasi ab intrinseco vinceret aliam, si possibilis esset inter ipsas talis actio. Quia sæpe videntur plures gradus caloris introduci.

7. Ex quo experimento potest sumi ratio aliquo modo a priori ex causa finali, quia forma substantialis datur supposito tanquam fundamentum sui esse completi et omnium proprietatum, et ideo necesse est ut illud fundamentum sit fixum et invariable, quamdiu rei essentia manet, ut ex vi ejus possit res sese tueri, et ad suum statum naturalem se revocare, si aliquid incommodi passa fuerit. Et huc videtur tendere ratio D. Thomæ, 4 p., q. 66, a. 4, ad 4, et 1. 2, q. 52, art. 1, scilicet substantialem formam non posse intendi aut remitti, quia illa est quæ primo constituit rei essentiam, quæ fixa esse debet et invariabilis. De qua ratione, et de tota hac parte plura diximus disput. 15, sect. 10, num. 45, etc.

Cur quantitas non intendatur.

8. *Rarefactio et condensatio an sint inten-*